

Kaelase (Pärnumaa) pargi puud ja põõsad

- 1 Lehed nõeljad (okkad) või soomusekujulised 2
- 1 Lehed tavalised, pole nõeljad ega soomusekujulised 6
- 2 Põõsad, kuni 3 m kõrged

Pinus mugo Turra - mägimänd

Iseloomulikud tunnused: 20 cm kõrgune maapinnal laiuv põõsas kuni 10(–20) m kõrgune puu. Okkad 3-8 cm pikad, tumerohelised, tõmbitipulised, veidi kõverdunud, 2-kaupa, kinnituvad võrsele väga tihedalt. Käbid kastanpruunid, läikivad, 2-6 cm pikad, valminud käbil kõik soomused avanevad. Pungad oranžikaspruunid, suured, kaetud rohke vaiguga.

Levik ja ökoloogia: Eestis ilupuuna aedaes ja parkides, kasutatakse ka karjäärade metsastamisel ja nõlvade kinnistamiseks. Levinud Kesk- ja Lõuna-Euroopa mägedes.

- 2 Puud, täiskasvanult üle 3 m kõrged 3
- 3 Okkad 2-5-kaupa või suuremate kimpudena väikestel lühivõrstel 4
- 3 Okkad üksikult 5
- 4 Okkad suuremate kimpudena väikestel lühivõrsetel

Larix decidua Mill - euroopa lehis

Iseloomulikud tunnused: Puu, kuni 30-40 m kõrge. Okkad 1,5-3 cm pikad, helerohelised, tihedate kimpudena lühivõrsetel, hilissügiseni rohelised, varisevad. Käbi seemnesoomused väljast paljad, kattesoomused ulatuvad seemnesoomuste vahelt välja. Käbid 3-4 cm pikad.

Levik ja ökoloogia: Eestis sageli ilupuuna parkides ja aedades, ka metsakultuurina. Pärit Kesk-Euroopast. Õitseb varakevadel.

Märkused: Eestis hübriidiseerub vahel siberi lehisega.

- 4 Okkad 2-5-kaupa

Pinus sylvestris L. - harilik mänd

Iseloomulikud tunnused: Puu, kuni 40 m kõrge. Okkad 2-kaupa, sinakasrohelist, teravatipulised, kinnituvad võrsele suhteliselt hõredalt. Käbid tuhmid, pruunid, alumised soomused ei avane. Pungad punakaspruunid, harva veidi vaigused.

Levik ja ökoloogia: Eestis laialt levinud metsapuu liivmullal ja rabastuval pinnasel. Õitseb mais, juunis. Levinud Euroopas ja Aasias.

- 5 Okkad pole lamedad, kinnituvad okstele hajusalt

Picea abies (L.) H.Karst. - harilik kuusk

Iseloomulikud tunnused: Puu, kuni 48 m kõrge. Okkad 1,5-2,5 cm pikad, veidi torkavad, tumerohelised, igal neljal tahul kahe heledama triibuga, kinnituvad oksale rootsukesega. Käbid 10-15cm pikad.

Levik ja ökoloogia: Eestis sage metsapuu, kasvatakse ka ilupuuna ja hekina. Õitseb mais, juunis. Levinud Põhja- ja Kesk-Euroopas.

Märkused: Palju aretatud iluvorme.

5 Okkad lamedad, kinnituvad okstele kahe vastaku reana

Taxus baccata L. - harilik jugapuu

Iseloomulikud tunnused: Puu, kuni 15(20) m kõrge. Okkad pehmed, 1,8-3,5 cm pikad ja 2-2,5 mm laiad, lamedad, teravneva tipuga, pealt tumerohelised, alt heledamad, ilma triipudeta, lühikese rootsu ja lühikese ogaja tipuga. Puit ilma vaiguta. Vili punane, karikjas, lihaka rüüga.

Levik ja ökoloogia: Eestis looduslikult Lääne-Eesti rannikupiirkonnas ja saartel soostunud kuuse-segametsades, kasvatatakse ka ilupuuna. Põhilevila Kesk-Euroopa mägedes, Aasias ja Põhja-Aafrikas. Eestis on levila kirdepiiril ja siin külmaõrn. Eestis sisemaal ilupuudeks istutatud taimedel võtab külm külmadel talvedel sageli lumest väljaulatuvad ladvapungad ära, nii et alles jäävad jugapuu pöösad.

Looduskaitseline seisund: LK II kategooria, Eesti Punane Raamat (2008) ohukategooria - tähelepanu vajavad

Märkused: Kogu taim mürgine, v.a. viljarüü. Taluvad hästi pügamist.

6 Lehed vastakud

7

6 Lehed vahelduvad või männases

11

7 Lihtlehed, selgete hõlmadega

Acer platanoides L. - harilik vaher

Iseloomulikud tunnused: Puu, kuni 30 m kõrge. Vanemate puude tüvi kaetud tumehalli peenerõmelise korbaga. Lehed pealt ja alt ühesuguselt rohelised, lehed viiehõlmalised, hõlmad teravatipulised, üksikute teravate hammastega, sügisel lähevad kollaseks või punaseks. Leheroots sisaldab piimmahla. Õitseb enne lehtede täielikku puhkemist. Õied kollakasrohelistes. Õiekobar lai, püstine. Vilja tiivad ühinevad nürinurkselt, tiibade sisemised servad moodustavad kaare.

Levik ja ökoloogia: Eestis tavaline leht- ja segametsades, sageli ilupuuna parkides ja aedades. Levinud Kesk- ja Põhja-Euroopas, kasvab ka Balkanil, Väike-Aasias ja Iraanis. Õitseb mais, enne lehtede täielikku puhkemist.

7 Lihtlehed või terved (ilma sisselõigeteta) lihtlehed

8

8 Lihtlehed

9

8 Lihtlehed

Syringa vulgaris L. - harilik sirel

Iseloomulikud tunnused: Pöösas, kuni 7(10) m kõrge. Lehed vastakud, 8-10 cm pikad, südajad, tumerohelised, terveservalised, siledad. Õied lillad või valged, neljatised, torujad, lõhnavad, 10-25 cm pikkustes püstistes, enamasti kahekaupa asetsevates õisikutes. Vili pruun, väike piklik kupar.

Levik ja ökoloogia: Väga levinud ilupöösas parkides, aedades ja vanade talude juures, metsistub. Looduslikult Kagu-Euroopa kivistel nõlvadel tiinikutes, mujal istutatud ja metsistunud ning naturaliseerunud. Õitseb mais, juunis.

Märkused: Väga palju erinevaid sorte.

9 Lehed sõrmjad

Aesculus hippocastanum L. - harilik hobukastan

Iseloomulikud tunnused: Puu, kuni 30 m kõrge. Sõrmjate pikarootsuliste liitlehtedega, lehekeseid 10-20 cm pikad. Õied ebakorrapärased, valged, punakate laikudega, püstises koonusjas õisikus. Vili ogaline, kerajas, avaneb kolme praoga, 1-3 seemnega. Pähklitaoline seeme tumepruun, läikiv.

Levik ja ökoloogia: Eestis sage ilupuu, harva metsistub. Õitseb mais, juunis. Looduslikult esineb Põhja-Kreekas, Väike-Aasias, kultuurina levinud väga laialdaselt, ulatub Skandinaavia põhjaosagi.

9 Lehed sulgjad

10

10 Lehed erilise lõhnata. Viljad kuivad, tiivulised

Fraxinus excelsior L. - harilik saar

Iseloomulikud tunnused: Puu, kuni 35(40) m kõrge. Paaritusulgjad liitlehed, lehekeseid 9-15, lehekeseid kuni 10 cm pikad. Õied pisikesed, tihedates külgmistes tumedates kimpudes, täiesti ilma õiekattelehtedeta, ainult emakate või tolmukatega, harvem ühes õies olemas nii tolmukad kui emakad. Tiibviljad ühe seemnega, kuni 4 cm pikad, kimpudena. Pungad silmatorkavalt mustad.

Levik ja ökoloogia: Tavaline kogu Eestis ja suuremas osas Euroopas niisketes metsades, puisniitudel, jõekallastel. Kasutatakse ka haljastuses. Õitseb aprillis, mais enne lehtimist.

10 Lehed hõõrumisel ebameeldiva lõhnaga. Viljad lihakad

Sambucus nigra L. - must leeder

Iseloomulikud tunnused: Puu, 4-6 m kõrge. Paaritusulgjad liitlehed, lehekeseid tavaliselt 5, 6-12 cm pikad, saagja servaga, hõõrumisel ebameeldiva lõhnaga. Okste sees olev säsi valge. Õied valged, lõhnavad, 6-10 mm läbimõõdus, lamedates sarikjates õisikutes, õisikute harud karvased. Vili must.

Levik ja ökoloogia: Parkides ja aedades ilupõõsana, kohati metsistub ja naturaliseerub, peamiselt Lääne-Eestis ja saartel. Õitseb juunis, juulis. Looduslikult esineb Kesk-Euroopas ja Lääne-Aasias niisketes metsades ja võsades.

Märkused: Taim mürgine, v.a. valminud viljad.

11 Liitlehed

12

11 Lihtlehed

15

12 Lehe tipus pole üksikut lehekest (paaritusulgjas leht)

Caragana arborescens Lam. - suur läätspuu

Iseloomulikud tunnused: Põõsas, kuni 6 m kõrge. Lehed paaritusulgjad, helerohelised, lehekeseid 4-7 paari, ovaalsed, abilehtede asemel astlad. Õied kollased, 1,5-2 cm pikad, 1-2-kaupa. Kaunad 3-3,5 cm pikad, ruljad.

Levik ja ökoloogia: Ilupõõsas, harva metsistub. Õitseb juunis, juulis. Pärit Siberist.

12 Lehe tipus üksik leheke (paaritusulgjas leht)

13

13 Taimed ogadeta

14

13 Taimed ogadega

Rosa majalis Herrm. - mets-kibuvits

Iseloomulikud tunnused: Põõsas, 0,5 – 1,5 m kõrge. Lehed tihedate lühikeste karvadega, peensaagja servaga, pealt tume-, alt hallikasroheline, näärmekarvu pole. Õied roosad. Viljad kerajad, 1 cm läbimõõduga.
Levik ja ökoloogia: Tavaline kogu Eestis kuivades metsades, niitudel, loodudel, mererannas, parkides. Õitseb juunis. Levinud Euraasia põhja- ja keskosas.

14 Väike puu. Vili lihakas

Sorbus aucuparia L. - harilik pihlakas

Iseloomulikud tunnused: Puu, kuni 15 m kõrge. Paaritusulgjad liitlehed, lehekesi 11-15, sakilise servaga, kuni 6 cm pikad. Õied valged, paljuõielistes kännasjates õisikutes. Marjad punased või oranžikad, ümarad, kuni 1 cm läbimõõdus, mörkjad.
Levik ja ökoloogia: Segametsades, raiesmikel, metsaservades, sage. Õitseb juunis. Levinud Euroopas ja Siberis. Sageli kasvatatakse ka ilupuuna.

14 Põõsas. Vili kuiv

Sorbaria sorbifolia (L.) A. Braun - harilik pihlenelas

Iseloomulikud tunnused: Põõsas, 1-2 m kõrge. Lehed paaritusulgjad, 25 cm pikad. Lehekesi 13-19, sakilise servaga, paljad. Õied valged, kuni 30 cm pikkuses hõredas püstises õisikus. Viljad kuivad.
Levik ja ökoloogia: Sage ilupõõsas, metsistub. Õitseb juunis, juulis. Levila Uuralitest Jaapanini.

15 Lehed hõlmised

Quercus robur L. - harilik tamm

Iseloomulikud tunnused: Puu, kõrgus kuni 30 m. Lehed nahkjad, pealt läikivad, sulghõlmised, hõlmad tõmbid, leheroots lühike (7 mm). Isasõied kollakasrohekad, laialihoiduvates urbades, emasõied silmapaistmatud. Tõru piklik, 1/3 ulatuses lüdigaga ümbritsetud.
Levik ja ökoloogia: Tavaline, looduslikult sagedam Lääne-Eestis. Puisniitudel, salu-, leht- ja segametsades, jõelammidel. Sageli pargipuuna. Õitseb mais, juunis. Areaal hõlmab suurema osa Euroopas, esineb ka Kaukaasias, Krimmis, Väike-Aasias.

15 Lehed terved, hõlmadeta

16

16 Lehed üldkujult kolmnurksed, rombjad või viisnurksed

Betula pendula Roth - arukask

Iseloomulikud tunnused: Puu, kuni 35 m kõrge. Tüve koor valge, vanematel puudel allosa musta korbaga. Noored oksad paljad, vahatäpiketest krõbulused. Lehed paljad, rombjad, pika terava tipuga, kahelisaagja servaga. Viljasoomus allapoole suunatud hõlmadega.

Levik ja ökoloogia: Puisniitudel, sega- ja lehtmetsades, loodudel. Tavaline kogu Eestis. Õitseb aprillis, mais. Levinud kogu Euroopas, Kaukaasias, Lääne-Siberis.

16 Lehed munajad või lantsetjad

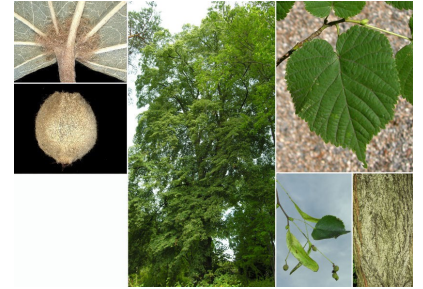
17

17 Lehed südaja alusega

Tilia cordata Mill. - harilik pärn

Iseloomulikud tunnused: Puu, 20-25 m kõrge. Lehed 4-7 cm pikad, südajad, sakilise serva ja teravneva tipuga. Lehed paljad, lehe alaküljel roodude nurkades roostepruunid karvatutid, leheroots paljas, pungad paljad. Õied rohekad. Vili ümar, 0,4-0,6 cm pikk, pruunikas, viljaraag kokku kasvanud kollaka kõrglehega.

Levik ja ökoloogia: Hajusalt sega- ja lehtmetsades, ilupuuna parkides ja aedades. Õitseb juulis, augustis. Suuremas osas Euroopas, ulatub Kaukaasiasse ja Iraani, Siberisse.

17 Lehed aluse suunas ahenevad

18

18 Taimed asteldegaga

Berberis vulgaris L. - harilik kukerpuu

Iseloomulikud tunnused: Põõsas, 1-5 m kõrge. Lehed äraspidimunajad, peensaagja servaga, kinnituvad varrele kimpudena, kimbu alusel sirge või haraline astel. Õied kollased, 15-25-kaupa rippuvates õisikutes. Mari ruljas, punane, söödav.

Levik ja ökoloogia: Metsaservades, võsastikes. Tavalisem Lääne-Eestis, mujal hajusalt. Õitsebmais, juunis.

Märkused: Kõrrerooste vahepermeestaim, seepärast viljapõldude läheduses ohtlik.

18 Taimed asteldeta

19

19 Leherood moodustavad selge võrgustiku. Taimed ühesuguliste õitega, mis on koondunud isas- ja emasurbadesse. Vili kupar (pajud)

Salix caprea L. - raagremmelgas

Iseloomulikud tunnused: Puu, 5-15 m kõrge. Noored oksad hallikasrohelised, vanemad oksad lehearmidest jändrikud. Lehed 7-10 cm pikad ja 3-5 cm laiad, ovaalsed, pealt tumerohelised, alt viltkarvased.

Levik ja ökoloogia: Tavaline metsades, võsastikes. Õitseb aprillis, mais.

19 Leherood ei moodusta selget võrku. Taimed teistsuguste tunnustega

20

20 Lehed valge- kuni hallikarvased vähemalt alaküljel

Cotoneaster lucidus Schlecht. - läikiv tuhkpuu

Iseloomulikud tunnused: Põõsas, 0,5-3,0 m kõrge. Lehed munajad, terava tipuga, 3-5 cm pikad, pealt tugevalt läikivad, alt hõredalt karvased. Õied roosad, 3-12-kaupa. Valminud viljad sinakas- või pruunikasmustad, läikivad.

Levik ja ökoloogia: Naturaliseerunud ilupõõsas; hajusalt levinud ka asulate ümbruse metsades ja võsastikes.

20 Lehed mõlemalt poolt rohelised

21

21 Leheserv terve

Frangula alnus Mill. - hariilik paakspuu

Iseloomulikud tunnused: Puu või põõsas, 1-7 m kõrge. Lehed vahelduvad, terveservalised, elliptilised, lehe külgröod lõpevad lehe servas. Tüve koor sile, mustjas. Õied mõlemasoolised, väikesed, rohekasvalged, mõnekaupa. Vili algul punakas, hiljem must, lihakas.

Levik ja ökoloogia: Sega- ja lodumetsades, puisniitudel, põõsastikes. Sage. Õitseb mais, juunis ja augustis, septembris. Levinud kogu Euroopas, Kaukaasias, Lääne- ja Ida-Siberis, Kesk-Aasias.

21 Leheserv hambuline

22

22 Leht alusel ebasümmeetriline

Ulmus glabra Huds. - hariilik jalakas

Iseloomulikud tunnused: Puu, kuni 30 m kõrge. Võrsed tihedalt karvased. Lehed elliptilised, vahel tipus kolmehõlmalised, tugevalt karedad, külgröod jagunevad enne servani jõudmist kaheks (jalakal on "jalad"). Seeme tiiva keskel, vilja tiiva serv sile.

Levik ja ökoloogia: Leht- ja segametsades, hajusalt, kasvatatakse ka ilupuuna. Õitseb mais. Looduslik levila Põhja- Kesk- ja Lõuna-Euroopas, ulatub ka Aasiasse.

22 Leht alusel sümmeetriline

23

23 Õied kroonlehtedeta. Vili kuiv. Lehtede külgröod enamvähem paralleelsed, lõpevad lehe servas

Alnus incana (L.) Moench - hall lepp

Iseloomulikud tunnused: Puu, kuni 25 m kõrge. Koor hallikas, korpa ei moodustu. Lehed terava tipuga, saagja servaga, hallikasrohelistes, matid. Pungad karvased, ei kleepu. Isasõied rippuvates urbades, emasõitest moodustuvad viljad, "lepakäbid", on enam-vähem raotud.

Levik ja ökoloogia: Kuuse-segametsades, võsastikes, puisniitudel, endistel põldudel, sage. Õitseb aprillis. Levinud peaaegu kogu põhjapoolkeral.

23 Õied kroonlehtedega. Vili lihakas. Lehtede külgröod ühinevad omavahel, tavaliselt ei ulatu servani

Padus avium Mill. - hariilik toomingas

Iseloomulikud tunnused: Puu või põõsas, kuni 10 m kõrge. Lehed piklikelliptilised, 3-10 cm pikad, pealt tumerohelised, alt heledamad, hõõrudes iseloomuliku lõhnaga. Okste koore sisepind kollane, tugeva lõhnaga. Õied valged, rippuvates kobarates, lõhnavad. Viljad 7-8 mm läbimõõdus, mustad, kootava toimega.

Levik ja ökoloogia: Niisketes leht- ja segametsades, võsastikes, metsaservades, sageli. Õitseb mais. Euraasia levikuga.

© 2012 KeytoNature

Dryades